

rotan tohiti van den handel. Handleiding Warenkennis vermeldt *rotan oemoeloe*, in de verschillende uitvoerhavens ook wel *aloe*-, *ilaroe*-, *manoe*-, *nul*-, *ombol*-, of *tonapoe*-rotan geheeten, van de Tominiboct, vanwaar zij in de laatste jaren in groote hoeveelheid naar Europa wordt verzonden. De knopen zijn vrij diep, maar niet of weinig geteekend; de kleur is geel tot bleekgeel en dikwijls een weinig gevlekt, het hart wit (hoe witter hoe beter); de dikte varieert tusschen 12 en 25 mM. Zij dient voor dezelfde doeleinden als rotan tohiti (zie Calamus inops BECC.), doch is zacht en ruwer van voorkomen. Te Gorontalo zou zij 4 à 5 gulden p. p. ophrengen; in April 1920 stond ombolo te Makassar zeer hoog genoteerd, 17 à 18 gulden.

Een monster zware *waka-waka*, 20 à 25 mM. dik, afkomstig van Wadjo, komt — behoudens de grootere dikte en slordiger bewerking — weer overeen met de het eerst beschreven sangkadjoe-kadjoe. Zij heeft in sterker mate dan de andere monsters donkere kringen om de knopen en geen ruggen, terwijl het bruingrauwe hart zeer dicht en hard is. Bericht werd, dat zij in Wadjo weinig wordt aangetroffen en bij uitvoer wordt gemengd onder de tohiti.

De tot Cal. symphysipus gebrachte rotans vertoonen derhalve verschillen in de gesteldheid van het pitriet en het voorkomen van ruggen; het bezit van ruggen gaat gepaard met een zacht, wit hart. Aan elk op zichzelf zou niet veel aandacht zijn te schenken, aangezien het veelvuldig voorkomt, dat het hart van op droge gronden groeiende individuen dicht is en bij exemplaren van waterrijke plaatsen poreus en verder bij onderscheiden rotans van Celebes aan enkele stokken, en zelfs aan enkele leden van een en dezelfde stang, meer of minder scherp uitstekende ruggen werden waargenomen.

In het Museum: Rotan.

21/573 II.

Calamus tenuis ROXB. (C. horrens BL., C. viminalis REINW.).

Volksnamen. Mal.: *Rotan pëmoerangan* (Z. Sum.) — Soend.: *Howè kamoerang* — Jav.: *Pëndjalin rawa*.

Inferieure bindrotan, 7 à 10 mM. dik, met leden ter lengte van 15 tot 25 cM. Volgens Handleiding Warenkennis is de door een vaal-grijsbruine, vliesachtige huid omgeven stengel op zichzelf grijs, soms bijna wit gekleurd; hij is hard, grof splijtend en onsterk. Palembang exporteert dit product in matige hoeveelheid naar Singapore tegen den prijs van f 2.50 per picol. Te Sampit zou het bekend zijn als *rotan tampènèh*. Van der Lee deelde mij mede, dat eind Aug. 1914 de prijs van r. pëmoerangan te Palembang f 4 p. p. bedroeg en dat zij wordt gebruikt voor het maken van kree's en matten.

Hasskarl bericht (Het Nut, No. 373), dat van howè kamoerang het palmiet als toespijs bij de rijst wordt gegeten.

Palmiet.

In het Museum: Rotan.

21/573 II.

Calamus toli-toliensis BECC.

Volksnamen. N. W. Celebes: *Saloempia*.

Onder den naam saloempia werd van Toli-Toli een rotan ontvangen, 7 à 9 mM. dik, met uitspringende knopen; de lengte der leden bedraagt 25 tot 40 cM. Het oppervlak is glimmend lichtgeel, het hart blank. De buigzaamheid is goed, de splijtbaarheid minder, doch over het geheel maakt zij den indruk van een mooie, dichte bindrotan.

Handleiding Warenkennis noemt saloempia of *rotan épéh* van Celebes¹ Noordkust, in de Tomini-bocht *toili ajër* en op de Westkust *loemoe* geheeten, een 5 tot 12 mM. dikke rotan ajër met tamelijk lange leden en nogal uitspringende, niet sterk gekleurde knoopen. Het oppervlak is overlangs sterk gegroefd, de kleur licht en gelijkmatig. Zij is week en betrekkelijk weinig breekbaar, eenigszins harig splijtend. De rotan épéh van Straat Peling is grauwer van kleur en tevens minder sterk. Van Toli-Toli werd mij bericht, dat saloempia in groote hoeveelheid onvermengd wordt uitgevoerd en ter plaatse verhandeld wordt tegen 3 à 4 gulden per picol. De Heer Kohlrusch deelde mij mede, dat de pit van deze soort onbruikbaar is.

In het Museum: Rotan.

21/573 II.

Calamus trachycoleus BECC.

Volksnamen. Mal. Bandj.: *Rotan irit* — Daj.: *Oewèi irit* (Ngadjoe), *Djahap* (Koetei).

Borneosche glansrotan, in kwaliteit onmiddellijk volgend op rotan taman (*C. caesius* BL.), alleen voorkomend op tajapgronden, d. z. de terreinen achter de hooge rivieroevers, die de helft van het jaar onder water staan. In groeiwijze verschilt zij volgens Tijl (Tijdschrift d. Ind. Mij v. N. & L. dl 19, bl. 64) van andere soorten: de moederstam kronkelt langs den grond, bij elken knoop vastwortelend en zijtakken voortbrengend, welke zich het liefst door en over laag struikgewas slingeren. Aan deze eigenschap — zegt Broers in Teysmannia 1902, bl. 196 — is het waarschijnlijk te danken, dat de stoelen na het roekeloze snijden der inlanders zich spoediger herstellen dan taman. Ook rotan irit wordt, op dezelfde wijze als *C. caesius*, op Borneo door de bevolking aangeplant.

Handleiding Warenkennis zegt, dat rotan irit in kwaliteit onderdoet voor rotan sèga; zij is slapper en minder sterk, doch fraai van kleur. De geledingen zijn over het geheel korter en de knoopen, welke bijna altijd zijn voorzien van een fijnen bruinrooden ring, hebben — althans bij volgroeide stengels — een kleine, duidelijk geteekende inkeping. De *djahap pèlari* van Koetei, voor welke men veelal de grovere uiteinden der stengels schijnt te nemen, is ruwer van voorkomen en niet zoo goed van kleur. *Cal. trachycoleus* wordt van Borneo in groote hoeveelheid uitgevoerd, van Bandjermasin meestal gemengd met *Cal. caesius* (voor het *taman-irit* mengsel, zie onder laatstgenoemde soort), waarmede zij in gebruik overeenkomt. Als zelfstandige rotansoort is zij in den handel bekend als *djahap* of *jahap*: de ontglansde wordt in Oost-Borneo *djahap lèngis* genoemd.

In het Museum: Rotan.

21/573 II.

Calamus Ulur BECC.

Volksnamen. Mal.: *Oewi saboe* (Palemb.), *Rotan oeloer*.

Uitstoelende, 6 tot 8 klimmende 30 à 40 M. lange stengels uitschietende rotansoort, in Zuid-Sumatra groeiend in waterrijke streken. Zij levert volgens Van der Lee een soepele, zeer goed splijtbare, sterke en duurzame bindrotan, die in belangrijke hoeveelheid onvermengd van Palembang wordt uitgevoerd tegen den prijs van 4 à 4.50 gulden per picol, voornamelijk voor het maken van kolenmanden. De authentieke monsters door mij gezien waren 6 tot 10 mM. dik, met leden van 20 tot 35 cM. lengte; het oppervlak was glimmend geelbruin